



## تعریف «رزق و روزی» از منظر پیامبر(ص)

از مال تو چیزی از آن توست که خوردی و از بین رفت یا پوشیدی و کهنه شد یا در راه خدا مصرف کردی و آن را باقی گذاشتی. بنابراین اگر از آن منافعی که به دست آوردی، در راه احتیاجات بهره‌برداری نکردی، روزی تو نیست.

رسول‌الله(ص) می‌فرماید: از مال تو چیزی از آن توست که خوردی و از بین رفت یا پوشیدی و کهنه شد یا در راه خدا مصرف کردی و آن را باقی گذاشتی. بنابراین اگر از آن منافعی که به دست آوردی، در راه احتیاجات بهره‌برداری نکردی، روزی تو نیست.

به گزارش خبرنگار آیین و اندیشه خبرگزاری فارس، انسان از آن جهت که صاحب فکر و اندیشه است، می‌خواهد در مورد بسیاری از مطالب پرس‌وجو کرده، چرایی و چگونگی مطالب را دریابد. از جمله مسائلی که فکر انسان را به خود معطوف داشته، مسائل مربوط به «رزق و روزی» انسان و دیگر موجودات است به طوری که همواره در پی آن است تا روزی بیشتری به دست آورد.

انسان سؤالات فراوانی را در این مورد در ذهن خود می‌یابد، تا آنجا که اگر بگوییم بعضی از سؤالات به صورت روزانه در بین مردم جریان دارد، سخن به گزاف نگفته‌ایم.

سؤالاتی از این قبیل:

- عوامل مؤثر در افزایش روزی چیست؟ اسباب و علل کاهش روزی کدام است؟

- فلسفه وسعت رزق یک گروه و اندک بودن رزق گروهی دیگر چیست؟

- نقش تلاش و سعی انسان برای به دست آوردن روزی و ارتباط آن با تقدیر روزی چگونه است؟

- آیا دعا در افزایش روزی مؤثر است؟

- تا چه اندازه رزق حلال و حرام در سرنوشت انسان مؤثر است؟

کتاب «رزق و روزی از دیدگاه قرآن و حدیث» اثر علی متین، به سؤالات و دغدغه‌های افراد در خصوص کسب رزق و روزی از دیدگاه قرآن و حدیث پاسخ گفته است که در ادامه می‌خوانید:

انسان به دلیل آشنا نبودن با معارف بلند قرآن و اسلام، وقتی در مقابل سؤالات متعددی درباره رزق و روزی قرار می‌گیرد در برخی از موارد آنچه را که علت نیست، علت می‌پندارد، و در نتیجه به یک پاسخ نادرست دست می‌یابد که اثرات سوء آن در زندگی‌اش ظاهر می‌شود.

به عنوان نمونه قرآن کریم در سوره مبارکه فجر در آیات 15 و 16 در این زمینه می‌فرماید: «فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَتَعَمَّهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ، وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ؛ اما انسان، هنگامی که پروردگارش وی را می‌آزماید و عزیزش می‌دارد و نعمت فراوان به او می‌دهد، می‌گوید پروردگارم مرا گرامی داشته است، و اما چون وی را می‌آزماید و روزی‌اش را بر او تنگ می‌گرداند، می‌گوید پروردگارم مرا خوار کرده است.»

پس با استناد به این آیات می‌توان گفت بعضی از انسان‌ها، افزایش روزی و بهره‌مندی از نعمت‌های الهی را نشان از «گرامی‌داشت» و اکرام از ناحیه پروردگار می‌دانند، و کاستی روزی را «اهانت» از ناحیه او به خود می‌پندارند و به وجود مقدس او سوءظن پیدا می‌کنند؛ و حال آنکه چنین نیست. برخی نیز اختلاف روزی‌ها را مستند به تقدیر الهی نموده و از این طریق به آرامش می‌رسند.

به راستی اگر انسان بتواند در برابر این پرسش‌ها، پاسخ‌های قانع‌کننده و مناسبی پیدا کند، نگرش او نه تنها به آفریدگار و رازق موجودات، بلکه به آفرینش و هستی نیز تغییر می‌یابد و در نهایت جهان را زیبا، و جهان‌آفرین را زیباتر خواهد دید.

اما اگر پاسخ‌های شایسته‌ای برای پرسش‌های خود نیابد، اینجاست که شیطان در دل انسان نفوذ کرده و بدین‌سان «فقر و تهی‌دستی» را در نظر او مجسم می‌کند که: «الشَّيْطَانُ يَعِدُّكُمْ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ؛ شیطان شما را از تهی‌دستی بیم می‌دهد و به زشتی وامی‌دارد.

تهدید به فقر از ناحیه شیطان موجب می‌شود که انسان به آنچه در دست دارد، بیش از اندازه حساس شود و در نتیجه به سبب ترس از آینده نابسامان، از انفاق، صدقه و مانند آن خودداری کرده و درنهایت به صفات زشتی چون حرص، طمع و بخل روی آورد؛ در حالی که رزاق حقیقی، خداوند متعال است و بس.

#### بررسی واژه «رزق» در لغت

«رزق» به معنای عطا و بخشش موقت و غیردائمی است. سپس عطا و بخشش پی‌درپی و همیشگی بر آن اطلاق شده است. پس «رزق»، عطا و بخشش (همیشگی) خداوند خواهد بود.

راغب می‌نویسد: «رزق» به معنای بخشش و عطای مستمر و همیشگی است، خواه دنیوی باشد، خواه اخروی. به سهم و نصیب نیز رزق گفته می‌شود؛ همچنین به غذایی که وارد شکم انسان می‌شود رزق گفته می‌شود، مثل پادشاه روزی لشکر را داد، دانش روزی من شد.

«صاح‌اللغة» نیز رزق را بخشش و آنچه از آن نفع برده می‌شود، معنا کرده است و بالأخره گفته شده: رزق به معنای «عطای همیشگی و مستمر خاصی است که موافق مقتضای حال طرف و مطابق نیاز او برای ادامه حیاتش باشد».

بهترین معادل فارسی واژه رزق عبارت است از: «روزی»؛ از آنجا که رزق موجودات روز به روز استمرار می‌یابد، آن را روزی می‌گویند.

فرهنگ بزرگ جامع نوین می‌نویسد: رزق: روزی؛ هر آنچه از آن نفع برند.

#### جمع‌بندی

از مجموع آنچه گذشت روشن می‌شود که «رزق و روزی» عطا و بخشش پی‌درپی و همیشگی است که از آن نفع برده می‌شود، خواه مادی باشد خواه معنوی و اگر احیاناً به «خوراکی» نیز رزق گفته می‌شود، برای آن است که خوراکی اعم از چیزی است که خورده یا پوشیده می‌شود و یا بهره‌های دیگری از آن گرفته می‌شود. شاهد سخن این آیه کریمه است که می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اموال یکدیگر را به ناروا مخورید».

مفسران در ذیل این آیه شریفه و دیگر آیات شبیه به آن گفته‌اند: تعبیر به «اکل» (خوردن) کنایه از هرگونه تصرف است، خواه به صورت معمولی باشد یا پوشیدن یا سکونت و یا جز آن و این تعبیر علاوه بر زبان عربی، در فارسی امروز نیز کاملاً رایج است. علت اینکه «فعل» شخص به «اکل» و خوردن مستند می‌شود آن است که خوردن اظهر منافع است، و الا مراد مطلق تصرف است.

نکته‌ای که نباید از آن غفلت کرد، سخنی است که ابن‌خلدون در مقدمه خود در تعریف «رزق» بیان کرده است. وی می‌گوید: «اگر نفع حاصل از کار و اکتساب به خود آدمی برگردد و آن را در راه مصالح و احتیاجاتش مصرف کند، «رزق» (روزی) گفته می‌شود. پیامبراکرم (ص) فرموده است: «فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكَ مِنْ مَالِكَ إِلَّا مَا أَكَلْتَ فَأَقْتِنَتْ، أَوْ لَيْسَتْ فَأَبْلَيْتْ، أَوْ تَصَدَّقْتَ فَأَمْضَيْتْ؛ از مال تو چیزی از آن توست که خوردی و از بین رفت، یا پوشیدی و کهنه شد، یا در راه خدا مصرف کردی و آن را باقی گذاشتی.» و اگر از آن منافعی که به دست آورده است، در راه احتیاجاتش بهره‌برداری نکرد، آن منافع و اموال برای مالکش «روزی» نامیده نمی‌شود، بلکه اندوخته‌ای است که به دست آورده است؛ مانند مال به ارث مانده که برای متوفی روزی نیست، ولی اندوخته او است، زیرا متوفی نمی‌تواند از آن مال بهره‌مند شود و هنگامی که وارث از آن مال برخوردار شود «رزق» نامیده می‌شود.

مرحوم علامه طباطبایی نیز در این زمینه چنین می‌فرماید: باری، آنچه از آیه شریفه «إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ؛ خداست که خود روزی‌بخش نیرومند استوار است»، که در مقام حصر وارد شده استفاده می‌شود، چند چیز است... ثانیاً روشن می‌شود که آنچه مخلوقات به آن منتفع شده و از خیر آن بهره‌مند می‌شوند، همه رزق آنان بوده و خداوند هم رازق آن است.

مفهوم سخنان این دو اندیشمند اسلامی که با سخنان ارباب لغت نیز همخوانی دارد این است که هر آنچه که مخلوقات از آن

منتفع نشده و بهره‌مند نشوند، رزق نامیده نمی‌شود.